

**ВСП «Харківський торговельно-економічний фаховий коледж
Державного торговельно-економічного університету»**

Циклова комісія економіки, управління та адміністрування

Криволап-Приймак Ганна Олександрівна

ПІБ здобувача

КУРСОВА РОБОТА

**Податкова безпека в системі забезпечення економічної безпеки
суб'єктів господарювання**

тема

Навчальна дисципліна	Фінансово-економічна безпека організації назва навчальної дисципліни
Ступінь освіти	Фаховий молодший бакалавр фаховий молодший бакалавр, молодший бакалавр, бакалавр
Галузь знань	07 Управління та адміністрування шифр і назва галузі знань
Спеціальність	072 Фінанси, банківська справа та страхування код і найменування спеціальності
Освітньо- професійна програма	Фінанси і кредит назва освітньо-професійної програми
Академічна група	Ф-23 назва академічної групи

Харків, 2025 рік

ДОПУЩЕНО ДО ЗАХИСТУ

Керівник:

Постольна Наталія Олександрівна, викладач
циклової комісії економіки, управління та
адміністрування, спеціаліст вищої категорії

Робота містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

Здобувач

підпис здобувача Г.О. Криволап- Приймак

Підсумкова оцінка: **75** балів
(балів)

Члени комісії з захисту:

(підпис)

Н. О. Постольна

(підпис)

О.М. Тимошенко

**ВСП «Харківський торговельно-економічний фаховий коледж
Державного торговельно-економічного університету»**

Циклова комісія економіки, управління та адміністрування

Криволап-Приймак Ганна Олександрівна

ПІБ здобувача

ЗАВДАННЯ НА КУРСОВУ РОБОТУ

Навчальна
дисципліна

Фінансово-економічна безпека організації

назва навчальної дисципліни

Тема роботи

Податкова безпека в системі забезпечення економ
безпеки суб'єктів господарювання

тема курсової роботи

Термін подання
завершеної роботи

26.05.2025 р.

фаховий молодший бакалавр, молодший бакалавр, бакалавр

Графік виконання роботи

Виконання роботи за розділами	Термін виконання
Вибір та затвердження теми	03.03 – 08.03.2025
Добір та аналіз літератури за обраною темою	10.03 – 22.03.2025
Складання плану курсової роботи	24.03 – 29.03.2025
Написання вступу та I розділу	31.03 – 19.04.2025
Написання розрахункової частини (II розділ) курсової роботи	21.04 – 10.05.2025
Написання висновків та пропозицій, оформлення курсової роботи	12.05 – 24.05.2025
Подання курсової роботи керівнику для рецензування (для рекомендації до захисту)	26.05 – 31.05.2025
Захист курсової роботи	02.06 – 07.06.2025

Завдання видав

Науковий керівник,
спеціаліст вищої категорії

Наталія ПОСТОЛЬНА
(підпис)

«06» березня 2025 р.

Завдання отримав

Здобувач

Ганна КРИВОЛАП-
ПРИЙМАК

«06» березня 2025 р.

Зміст

Вступ	5
Розділ 1. Теоретичні основи податкової безпеки суб'єктів господарювання.	7
1.1. Сутність та поняття податкової безпеки в системі економічної безпеки.	7
1.2. Класифікація та характеристика видів податкових ризиків.....	8
1.3. Нормативно-правове регулювання податкової безпеки в Україні.	10
Розділ 2. Аналіз стану податкової безпеки суб'єктів господарювання в Україні	12
2.1. Аналіз основних податкових ризиків, з якими стикаються підприємство «Метінвест»	12
2.2. Оцінка ефективності діючих механізмів податкового контролю та адміністрування	18
2.3. Виявлення та оцінка основних загроз податковій безпеці.	22
Висновки	25
Список використаних джерел.....	30

Вступ

В умовах динамічного розвитку економіки та постійних змін у податковому законодавстві забезпечення податкової безпеки суб'єктів господарювання набуває особливої актуальності. Податкова безпека є невід'ємною складовою економічної безпеки підприємства, оскільки від її рівня залежить фінансова стабільність, конкурентоспроможність та ефективність діяльності.

Сучасні економічні реалії, зокрема зростання податкового тиску, складність податкового законодавства та посилення контролюючих функцій держави, створюють значні ризики для суб'єктів господарювання. Недостатнє управління податковими ризиками може призвести до значних фінансових втрат, штрафних санкцій та навіть банкрутства підприємства.

Саме тому дослідження проблем забезпечення податкової безпеки та розробка ефективних механізмів її підвищення є важливим завданням для суб'єктів господарювання та держави.

Податки є головним джерелом наповнення бюджету країни і основою надання послуг, пов'язаних із соціальним захистом і забезпеченням, освітою та охороною здоров'я, правоохоронною діяльністю, створенням нових робочих місць і підтримкою зайнятості населення. Податкова система є невід'ємним елементом ринкової економіки, основною метою реформування якої є: зростання дохідної частини бюджету із оптимальним рівнем податкового навантаження, спрощення процедури адміністрування податків, зростання ділової активності усіх суб'єктів господарювання та встановлення довіри між державою та платниками податків.

Мета дослідження: полягає в аналізі теоретичних та практичних аспектів податкової безпеки суб'єктів господарювання та розробці рекомендацій щодо її підвищення.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі завдання:

- Визначити сутність та поняття податкової безпеки в системі економічної безпеки.

- Класифікувати та охарактеризувати види податкових ризиків.
- Виявити фактори, що впливають на рівень податкової безпеки.
- Проаналізувати стан податкової безпеки суб'єктів господарювання в Україні.
- Розробити шляхи підвищення рівня податкової безпеки.

Об'єктом дослідження є процес забезпечення податкової безпеки суб'єктів господарювання.

Розділ 1. Теоретичні основи податкової безпеки суб'єктів господарювання.

1.1. Сутність та поняття податкової безпеки в системі економічної безпеки.

У сучасній науковій літературі відсутнє єдиний підхід до визначення поняття «податкової безпеки», що свідчить про різноманітність різних наукових підходів до аналізу цього феномену. Здебільшого вітчизняні науковці трактують податкову безпеку як складову національної або економічної безпеки, а також як важливий елемент системи фінансової безпеки країни.

Податкова система є основним джерелом акумулювання фінансових ресурсів, які держава використовує для задоволення суспільно необхідних і законодавчо визначених потреб. Саме за рахунок податкових надходжень держава фінансує надання суспільних благ і послуг, зокрема створення нових робочих місць, підтримку рівня зайнятості, реалізацію програм соціального захисту, забезпечення освіти, охорони здоров'я та правоохоронної діяльності.

Економічна безпека може бути розглянута на різних рівнях залежно від суб'єкта, захищеність якого є об'єктом аналізу. Це стосується як загальнодержавного, так і персонального рівнів. Одним із ключових індикаторів високої економічної безпеки є стабільність і стійкість податкової системи.

Система оподаткування, що включає сукупність податків і зборів, які встановлені в державі, відіграє важливу роль у стимулюванні економічного розвитку й соціально-економічного зростання. Неefективна податкова система здатна стати дестабілізаційним чинником для економіки, посилюючи тіньовий сектор, що своєю чергою підриває економічну стабільність країни та знижує рівень її податкової безпеки.

Процеси економічного розвитку завжди містять певні ризики через притаманні їм фактори невизначеності, конфліктності та брак повної інформації під час прийняття управлінських рішень. Сучасний стан податкової безпеки в Україні перебуває в зоні підвищеного ризику. Варто зазначити, що загрози мають комплексний характер — вони можуть спрямовуватися на різні аспекти

системи безпеки, створюючи кумулятивний ефект посилення негативних наслідків.

Загрози податковій системі можна класифікувати наступним чином:

1. Загрози, пов'язані з порушенням виконання податкових зобов'язань, серед яких виділяються високий рівень податкових правопорушень та злочинів, розглядаються у дослідженні про податкову безпеку держави.

2. Правові загрози: непослідовність державної податкової політики, недосконалість законодавчого регулювання — наприклад, відсутність врахування основ економічної безпеки під час ухвалення нормативно-правових актів.

3. Інституційні загрози: низька ефективність контролю за збором податків і платежів до бюджетів різних рівнів.

Податкова безпека напряду пов'язана з економічною стійкістю держави, захищеністю податкової системи й реалізацією загальних інтересів країни. Юридичний аспект цієї безпеки полягає у проведенні контролю за функціонуванням податкової системи та забезпеченні умов для справедливого й прозорого оподаткування. Водночас законодавчо регламентовані механізми можуть бути використані для мінімізації зловживань при розподілі бюджетних коштів. Втім, кризові явища політико-економічного характеру ускладнюють цю задачу через наявність численних суперечностей у правовому регулюванні.

1.2. Класифікація та характеристика видів податкових ризиків.

Податковий ризик становить економічну категорію, що відображає певної невизначеності в діяльності суб'єктів господарювання чи держави, пов'язаних із стабільністю податкової політики, а також можливістю відхилень від прогнозованих обсягів податкових надходжень до державного та місцевих бюджетів. Такі відхилення можуть виникати внаслідок ухилення від сплати податків або порушення чинного податкового законодавства.

На основі порядку реалізації експериментального проєкту щодо функціонування системи управління податковими ризиками в межах Державної податкової служби, який затверджений Постановою № 854, можна виділити основні типи податкових ризиків:

1. Ризик реєстрації : виникає, коли суб'єкти господарювання, зобов'язані зареєструватися у податковій службі як платники податків, не виконують цей обов'язок.

2. Ризик звітності : пов'язаний із несвоєчасним поданням податкової звітності або її повною відсутністю.

3. Ризик сплати : включає ситуації, коли суб'єкти сплачують податки із запізненням, у неповному обсязі або взагалі не здійснюють сплати. Це призводить до виникнення чи накопичення податкового боргу.

4. Ризик декларування : має місце у випадках неправильного відображення інформації в податкових деклараціях (як з технічних, так і зі зумисних причин), що зменшує або може зменшити податкові доходи.

Ключові характеристики податкового ризику:

- Об'єктивність : обумовлена природною складністю економічних процесів та наявною невизначеністю під час ухвалення управлінських рішень.

- Суб'єктивність : визначається людським фактором, пов'язаним із діями, знаннями та інтересами як державних службовців, так і керівників підприємств.

- Спекулятивність : наслідки ризику можуть мати як негативний ефект у вигляді втрат, так і позитивний результат.

- Економічна природа : ризик спричиняє потенційне збільшення чи зменшення фінансових результатів суб'єктів економічної діяльності.

- Юридична природа : включає можливість порушення правових норм чи невиконання договірних зобов'язань.

За причинами виникнення й методами мінімізації податкові ризики поділяються на правові, кримінальні та корупційні. Зниження цих ризиків є нагальним завданням для підприємств, яке вирішується, зокрема, через співпрацю з кваліфікованими фахівцями у сфері оподаткування. Такі

консультанти можуть проводити аудит поточної діяльності, надавати рекомендації щодо підготовки та подачі звітності, а також удосконалювати стратегії оптимізації податкових зобов'язань у межах правового поля.

Залучення спеціалістів у сфері податкового права відіграє ключову роль у скороченні ризиків. Такі фахівці можуть:

- проаналізувати існуючі процедури та визначити потенційні проблемні аспекти;
- сприяти ефективному складанню та поданню податкової звітності;
- розробити стратегічні рекомендації для оптимізації податкових виплат у межах чинного законодавства.

1.3. Нормативно-правове регулювання податкової безпеки в Україні.

На сьогодні податкова безпека держави що визначається як збалансованість і стійкість податкової системи до внутрішніх і зовнішніх викликів, а також її здатність забезпечувати виконання державою своїх функцій, підтримувати соціально-економічний розвиток і стимулювати зростання національної економіки, відіграє ключову роль у зміцненні економічної безпеки України. Держава здійснює регулювання всіх аспектів відносин у сфері податкової безпеки, створюючи необхідні умови для досягнення її оптимального рівня та гармонізуючи при цьому інтереси особистості, суспільства й держави. У сучасних реаліях нормативно-правове забезпечення податкової безпеки України є вкрай важливим і водночас складним завданням. Його розв'язання стане підґрунтям для досягнення бажаного рівня соціально-економічного розвитку країни. Основною метою нормативно-правового регулювання у цій сфері має бути створення умов для справедливого оподаткування господарюючих суб'єктів, зокрема шляхом чіткого визначення цих умов у відповідному законодавстві. Зрозуміло, що завдяки належній правовій регламентації положень, які є ефективним практичним інструментом реалізації багатьох програм, можна істотно зменшити зловживання під час формування й використання податкових ресурсів. як збалансованість і стійкість податкової

системи до внутрішніх і зовнішніх викликів, а також її здатність забезпечувати виконання державою своїх функцій, підтримувати соціально-економічний розвиток і стимулювати зростання національної економіки, відіграє ключову роль у зміцненні економічної безпеки України. Держава здійснює регулювання всіх аспектів відносин у сфері податкової безпеки, створюючи необхідні умови для досягнення її оптимального рівня та гармонізуючи при цьому інтереси особистості, суспільства й держави. У сучасних реаліях нормативно-правове забезпечення податкової безпеки України є вкрай важливим і водночас складним завданням. Його розв'язання стане підґрунтям для досягнення бажаного рівня соціально-економічного розвитку країни. Основною метою нормативно-правового регулювання у цій сфері має бути створення умов для справедливого оподаткування господарюючих суб'єктів, зокрема шляхом чіткого визначення цих умов у відповідному законодавстві. Зрозуміло, що завдяки належній правовій регламентації положень, які є ефективним практичним інструментом реалізації багатьох програм, можна істотно зменшити зловживання під час формування й використання податкових ресурсів.

Податкова безпека напряму залежить від відповідального дотримання вимог нормативно-правових актів усіма учасниками податкових правовідносин, їх узгодженої взаємодії та врахування інтересів як держави, так і платників податків при розробці та реалізації заходів у цій сфері. Проте ефективний розвиток такої співпраці можливий лише за умови чіткої правової регламентації. Основним фундаментом у цьому контексті є Конституція України, оскільки саме на її засадах формується державна політика, зокрема у галузі забезпечення податкової безпеки. Так, ст. 8 Конституції гарантує пряму дію її норм, а ст. 67 покладає на кожну особу обов'язок сплачувати податки та збори у визначеному законом порядку і розмірах. Ця стаття створює базу для формування податкових надходжень відповідно до встановлених законодавством умов. Згідно зі ст. 92 Основного закону, система оподаткування, види податків і зборів можуть бути визначені виключно законами України. Крім того, ст. 116 Конституції визначає

Кабінет Міністрів України головним суб'єктом, уповноваженим реалізувати податкову політику.

Податковий кодекс України встановлює вичерпний перелік податків і зборів, які справляються на території країни, а також регулює порядок їх адміністрування, узагальнює права й обов'язки платників податків і зборів, визначає компетенцію контролюючих органів та функції посадових осіб щодо адміністрування податкової системи. Документ також передбачає механізми відповідальності за порушення податкового законодавства. Водночас у Податковому кодексі відсутнє чітке визначення терміна «податкова безпека».

Розділ 2. Аналіз стану податкової безпеки суб'єктів господарювання в Україні

2.1. Аналіз основних податкових ризиків, з якими стикаються підприємство «Метінвест»

Метінвест — міжнародна гірничо-металургійна група, що володіє видобувними та металургійними підприємствами в Україні, Європі та США, а також розвинутою торговою мережею по всьому світу. Завдяки вертикальній інтеграції компанія ефективно управляє всім виробничим процесом від видобутку сировини до кінцевого продажу продукції. Під час війни в Україні перед «Метінвестом» постали нові виклики, які вимагали перегляду і адаптації до ризиків. Серед ключових завдань: - забезпечення безпеки робітників на територіях, які постраждали від бойових дій - надання гуманітарної допомоги місцевим громадам - оптимізація рівня виробничих потужностей - адаптація логістики до нових реалій - забезпечення стабільного постачання енергоносіїв - контроль фінансових потоків Незважаючи на складні обставини, у 2022 році Метінвест застосовував усталений підхід до управління ризиками, водночас зосереджуючи зусилля на роботі існуючих потужностей та збереженні доступу до ринків збуту, враховуючи логістичні обмеження. Попри виклики, компанія дотримувалася принципу ризик-менеджменту на всіх рівнях прийняття рішень. За підсумками 1 кварталу, Метінвест зміг підвищити виробництво сталі на 4% порівняно з аналогічним періодом минулого року, досягнувши обсягу 488 тис. тонн. Виробництво чавуну за той самий період зросло на 8%. Попри тимчасове припинення роботи Покровської вугільної групи, компанія продовжує забезпечувати стабільність у регіонах своєї присутності та здійснювати вагомі відрахування до бюджету України. Хоча виробництво вугільного концентрату знизилося на 52%, зважаючи на те, що з 2025 року вугілля добувається виключно у США (на базі підприємства United Coal Company), обсяг прокату зріс на 41%, до 597 тис. тонн. Водночас видобуток залізної руди скоротився на 21%. У 2024 році компанія Метінвест сплатила до бюджету країни 20 млрд грн податків, що на 36% більше порівняно з 2023 роком. Також із лютого 2022 року

підприємство інвестувало понад 30 млрд грн у капітальні проєкти в Україні, посівши друге місце за інвестиційною активністю в державі. Понад дві третини цієї суми було спрямовано на капітальні вкладення (\$235 млн), погашення боргів (\$276 млн) і сплату процентів по запозиченнях (\$161 млн). Протягом 2022–2024 років «Метінвест» виплатив \$620 млн за борговими зобов'язаннями, що суттєво зміцнило фінансову стійкість компанії.

Основні види податків для великих промислових підприємств

1. Податок на прибуток підприємств (ПнП): Стандартна ставка становить 18% для резидентних юридичних осіб на світовий дохід, а також для нерезидентів із постійним представництвом в Україні. Це загальна практика на міжнародному рівні. Спеціальні ставки діють для фінансових установ (з 25% у січні 2025 року і 50% для банків у 2024 році), а також для страхової та гральної діяльності, що відображає галузеву специфіку. Українські підприємства "Метінвесту" сплатили 365 мільйонів гривень податку на прибуток у 1 кварталі 2025 року та 2,6 мільярда гривень у 2024 році, що підкреслює значну частку податкового навантаження
2. Податок на додану вартість (ПДВ): Звичайна ставка становить 20%, знижені ставки застосовуються для певних сільськогосподарських продуктів (14%), ліків/медичних товарів/транспорту (7%). Для "Метінвесту" ключовим є те, що ставка 0% застосовується до експорту продукції та послуг, що робить відшкодування вхідного ПДВ критично важливим для фінансових потоків. Під час воєнного стану звільняються від ПДВ оборонні товари, що відображає пріоритети держави.
3. Рентні платежі за користування надрами (роялті): Компанії, що видобувають мінеральні ресурси, повинні сплачувати роялті, які є значним джерелом доходу для держави. Розрахунок цих платежів залежить від типу ресурсу, місця розташування об'єкта, умов ліцензування та обсягу видобутку. Для залізної руди ставки були збільшені в 2020 році: 12%, якщо світова ціна перевищує 70 доларів за тонну, або 11%, якщо вона менш ніж рівна цій сумі. База оподаткування залишається на рівні

собівартості видобутку, що компанії декларують, а не експортних цін, що є важливим фактором при трансфертному ціноутворенні. Найбільші виплати "Метінвесту" у 1 кварталі 2025 року (1,2 млрд гривень) та у 2024 році (5 млрд гривень) були рентними платежами, що підкреслює їхню важливість.

4. Екологічні податки: Сплачуються організаціями, які викидають забруднюючі речовини в довкілля або утилізують відходи, що узгоджується з екологічною політикою. Ставки варіюються залежно від типу та токсичності викидів (наприклад, 0,75 євро за тону CO₂), але загалом є низькими. "Метінвест" сплатив 166 мільйонів гривень екологічного податку у 1 кварталі 2025 року та 717 мільйонів гривень у 2024 році, що є меншою, але зростаючою складовою його податкового навантаження.
5. Інші відповідні податки: Це плата за землю, єдиний соціальний внесок (ЄСВ), податок на доходи фізичних осіб (ПДФО), військовий збір. ЄСВ становить 22% від валової винагороди і сплачується роботодавцем з певними обмеженнями. ПДФО утримується роботодавцем. Платежі "Метінвесту" у 1 кварталі 2025 року включали 846 мільйонів гривень ЄСВ, 751 мільйон гривень ПДФО, 339 мільйонів гривень плати за землю та 214 мільйонів гривень військового збору, що свідчить про значне податкове навантаження на оплату праці та майно.

Таблиця 2.1 Ключові податкові ставки та нормативи України, що стосуються «Метінвесту»

Вид

податку/Регулюва Ставка/Норматив

Ключові примітки/Контекст

ння

Податок на прибуток підприємств (ПнП) 18% (стандартна)

Перенесення податкових збитків (правило до 50%); Обмеження платежів іноземним афілійованим

<p>Податок на додану вартість (ПДВ)</p>	<p>0% (експорт)</p>	<p>Українське законодавство передбачає 5 методів ТЦУ (але податкові органи зосереджуються на CUP з Platts).</p>
<p>Рентна плата за користування надрами (залізна руда)</p>	<p>12% (якщо світова ціна > 70 доларів США/тонна), 11% (якщо <= 70 доларів США/тонна)</p>	<p>Рентна плата базується на собівартості видобутку; Законодавство встановлює мінімальні ціни для комерційної продукції гірничодобувних компаній.</p>
<p>Екологічний податок (викиди CO₂)</p>	<p>0,75 євро/тонна</p>	<p>Існує потенціал значного підвищення ставок екологічного податку.</p>

Український уряд перебуває під значним фінансовим тиском через війну, що змушує посилювати контроль та активно шукати способи збільшення податкових надходжень. Це створює серйозні податкові ризики. Податкову систему все частіше характеризують "вибірковий підхід до відшкодувань" та суперечливі дії з боку податкових органів, які підривають довіру бізнесу та зменшують рівень передбачуваності. Компанія "Метінвест" зіштовхується зі значними податковими ризиками, що виникають через поєднання несприятливих макроекономічних умов, складності українського податкового законодавства та особливостей його виконання на практиці.

Таблиця 2.2

Зведення ключових податкових ризиків та їхнього впливу на «Метінвест»

Сфера ризику	Конкретна проблема	Основний вплив на «Метінвест»
Проблеми	з Затримки/відмови у	Значний відтік

відшкодуванням ПДВ	відшкодуванні експортного обігового капіталу та ПДВ	напряга ліквідності
Контроль трансфертного ціноутворення	Агресивні методи ТЦУ (наприклад, виняткова залежність від Platts)	Збільшення витрат на дотримання вимог та штучні податкові донарахування
Рентні платежі за надрами (роялті)	Зниження вартості в операціях з пов'язаними сторонами; законодавство мінімальні ціни	Збільшення операційних витрат та потенційні додаткові нарахування
Дотримання екологічного податку	Зростання ставок майбутніх екологічного податку та нове законодавство	Збільшення операційних витрат та тиск на капітальні витрати на «зелені» технології

Системна проблема та вплив на обіговий капітал. Несвоєчасне відшкодування ПДВ є системною проблемою для української економіки та металургійного сектору, позбавляючи експортерів життєво важливого обігового капіталу. Цей дефіцит особливо гостро відчувається в умовах війни, оскільки відшкодування ПДВ є важливим для уникнення подвійного оподаткування українського експорту та підтримки конкурентоспроможності на міжнародних ринках. Фінансовий директор «Метінвест Груп» Юлія Данкова підкреслює серйозність ситуації, зазначаючи, що сума відшкодування ПДВ є порівнянною з фондом оплати праці всіх українських працівників компанії, що підкреслює критичний вплив на ліквідність та безперервність операцій.

Утримання відшкодування ПДВ призводить до значного фінансового напруження, обмежуючи доступ до обігового капіталу, перешкоджаючи

компаніям виплачувати заробітну плату, покривати витрати на енергію та відновлювати виробництво. Це безпосередньо призводить до зниження виробництва, зменшення експорту, зниження податкових надходжень та втрати валютних надходжень для країни, створюючи негативний зворотний зв'язок для національної економіки. Приклади від конкурентів, таких як Fertexro, яка зупинила дві лінії з виробництва окатишів через некомпенсовані відшкодування ПДВ на суму 25 мільйонів доларів США та призупинення нових інвестицій, ілюструють відчутний операційний вплив. Аналогічно, Криворізький залізорудний комбінат (КЗРК) простоє з березня 2025 року через утримані відшкодування ПДВ (150 мільйонів гривень), що призвело до нестачі фінансування, неможливості виплачувати заробітну плату та відключення електроенергії за борги. Це демонструє потенціал повного припинення операційної діяльності.

2.2. Оцінка ефективності діючих механізмів податкового контролю та адміністрування

Оцінка ефективності діючих механізмів податкового контролю та адміністрування в Україні є комплексним завданням, що вимагає аналізу низки факторів, включаючи рівень податкових надходжень, ступінь дотримання податкового законодавства платниками податків, витрати на адміністрування, якість електронних сервісів та рівень задоволеності бізнесу взаємодією з податковими органами. На основі аналізу наявної інформації можна виділити як позитивні тенденції, так і значні виклики у цій сфері.

Податковий контроль - це самостійний вид державного фінансового контролю, спрямований на забезпечення дотримання податкового та іншого за116 Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право № 3 (74) 2014. ФІНАНСИ конодавства платниками податків, виявлення, ліквідацію та попередження податкових правопорушень. Основною метою сучасного податкового контролю в Україні є постійне наповнення доходної частини бюджету

Північне міжрегіональне управління ДПС із роботи з великими платниками податків повідомляє, що подання звітності через електронний зв'язок за допомогою електронного цифрового підпису є найбільш зручним та комфортним для платників. Такий підхід значно спрощує та пришвидшує процес обслуговування платників податків.

З цією метою запроваджені та функціонують електронні сервіси, завдяки чому значно скорочується час необхідний на оформлення та подання звітності до органів ДПС, підвищується оперативність надання та якість звітності, знижуються корупційні ризики, завдяки уникненню безпосереднього спілкування з працівниками контролюючих органів. Даний сервіс надає можливість в зручний для платника час самостійно створювати, редагувати, підписувати та надсилати звітність.

Оцінка ефективності діючих механізмів податкового контролю та адміністрування є життєво важливим елементом функціонування будь-якої сучасної держави. Від того, наскільки ефективно податкові органи виконують свої функції із забезпечення повноти та своєчасності сплати податків, значною мірою залежить фінансова стабільність держави, її здатність виконувати соціальні зобов'язання, фінансувати обороноздатність та стимулювати економічний розвиток. В умовах України, яка переживає складні економічні та геополітичні виклики, підвищення ефективності податкового адміністрування набуває особливого значення.

Податковий контроль та адміністрування – це комплекс взаємопов'язаних заходів, що здійснюються податковими органами для забезпечення дотримання податкового законодавства платниками податків. Ефективність цих механізмів не зводиться виключно до обсягу зібраних податків. Це багатогранне поняття, яке включає:

1. **Фіскальну ефективність:** Характеризує здатність системи забезпечувати надходження запланованих податкових платежів до бюджету. Ключовим показником тут є рівень податкового розриву (tax gap) – різниця між

сумою податків, яка мала б бути сплачена відповідно до законодавства, та фактично сплаченою сумою.

2. Адміністративну ефективність: Визначається співвідношенням витрат на утримання податкової служби до обсягу зібраних податків (вартість адміністрування), а також часом та зусиллями, які витрачає бізнес на виконання податкових зобов'язань.

3. Дотримання податкового законодавства (комплаєнс): Оцінює рівень добровільного дотримання платниками податків своїх зобов'язань та ефективність заходів контролю у виявленні та припиненні порушень.

4. Якість послуг та задоволеність платників: Відображає, наскільки зручною, прозорою та сприятливою є взаємодія платників податків з податковими органами, зокрема через електронні сервіси.

Діючі механізми в Україні та їх оцінка:

Система податкового контролю та адміністрування в Україні базується на Податковому кодексі України та реалізується Державною податковою службою. Основні механізми включають:

– Облік платників податків: Система реєстрації та ведення реєстрів є основою адміністрування.

– Камеральні перевірки: Автоматизований аналіз податкової звітності є важливим інструментом виявлення розбіжностей та помилок на ранніх етапах. Ефективність значною мірою залежить від якості даних та аналітичних систем.

– Документальні та фактичні перевірки: Традиційні форми контролю, спрямовані на більш глибокий аналіз діяльності платників податків. Їх ефективність залежить від кваліфікації перевіряючих, якості передперевірочного аналізу та застосування ризик-орієнтованого підходу.

– Система електронного адміністрування ПДВ (СЕА ПДВ) та блокування податкових накладних: Цей механізм був запроваджений для боротьби з шахрайством та "скрутками" з ПДВ. З одного боку, він допомагає у боротьбі з тіншовими схемами, але з іншого – часто створює значні проблеми для реального бізнесу через необґрунтоване блокування накладних, що негативно

впливає на бізнес-клімат та вимагає постійного вдосконалення критеріїв ризиковості.

– Система управління податковими ризиками: ДПС декларує використання ризик-орієнтованого підходу для оптимізації контрольних заходів. Ефективність цієї системи залежить від точності визначення ризикових операцій та платників, а також від здатності податкових органів ефективно використовувати результати аналізу ризиків.

– Електронні сервіси (Електронний кабінет): Розвиток онлайн-послуг значно спростив взаємодію платників з податковою, дозволяючи подавати звітність, сплачувати податки, отримувати інформацію та довідки дистанційно. Це позитивно впливає на адміністративну ефективність для бізнесу та підвищує прозорість.

– Стягнення податкового боргу: Механізми примусового стягнення є важливим елементом забезпечення фіскальної ефективності, але їх результативність може бути обмежена економічними умовами та недоліками виконавчого провадження.

Оцінка ефективності:

1. Фіскальна ефективність: Хоча номінальні податкові надходження зростають, що частково є результатом інфляції та економічної активності, оцінка реальної фіскальної ефективності ускладнюється відсутністю актуальних офіційних даних про податковий розрив в Україні. Недоліки в системі контролю та значна частка тіньової економіки свідчать про наявність значного потенціалу для збільшення надходжень. Рівень погашення донарахованих за результатами перевірок сум іноді є низьким, що може вказувати на якість перевірок або проблеми зі стягненням.
2. Адміністративна ефективність: Є дані (хоча і не завжди найновіші) про зниження частки адміністративних витрат ДПС у загальних податкових надходженнях. Проте, для бізнесу податкове адміністрування все ще може бути часо- та ресурсозатратним процесом, незважаючи на цифровізацію.

3. Дотримання податкового законодавства: Наявність значної тіньової економіки та випадки масштабного ухилення від оподаткування свідчать про те, що рівень добровільного дотримання законодавства потребує підвищення. Ініціатива "Територія високого рівня податкової довіри" є позитивним кроком для виділення та підтримки сумлінного бізнесу.
4. Якість послуг та задоволеність платників: Опитування показують позитивну динаміку в оцінці платниками податків рівня обслуговування, особливо щодо електронних сервісів. Однак, зберігаються нарікання на складність окремих процедур, бюрократію та проблеми у спілкуванні з податківцями.
5. Ключові проблеми та виклики:
6. Нестабільність та складність податкового законодавства: Часті зміни та неоднозначне трактування норм створюють правову невизначеність для бізнесу.
7. Високий рівень тіньової економіки: Підриває податкову базу та створює неконкурентні умови для легального бізнесу.
8. Проблеми із застосуванням окремих контрольних процедур: Зокрема, надмірне або необґрунтоване блокування податкових накладних.
9. Недостатня ефективність стягнення податкового боргу: Обмежує реальні надходження до бюджету.
10. Корупційні ризики: Наявність дискреційних повноважень та складність процедур можуть створювати поле для корупції.
11. Не завжди достатня кваліфікація персоналу податкових органів: Впливає на якість проведення перевірок та надання консультацій.
12. Необхідність подальшої інтеграції та автоматизації даних: Для повноцінного функціонування ризик-орієнтованої системи та ефективного контролю.
13. Ефективність податкового контролю та адміністрування для «Метінвесту» залежить від низки факторів, включаючи законодавчі зміни,

економічну ситуацію та внутрішню політику компанії. Ось кілька ключових аспектів:

Податковий контроль: В Україні тривають реформи, спрямовані на підвищення ефективності податкового контролю. Важливим є гармонізація взаємовідносин між платниками податків і податковими органами, що може зменшити адміністративний тиск на бізнес.

Адміністрування податків: Діючі механізми адміністрування податків мають певні недоліки, зокрема бюрократичні бар'єри та витрати на податкові перевірки. Вдосконалення нормативно-правової бази може сприяти більш ефективному адмініструванню.

«Метінвест» як велика компанія має можливість адаптуватися до змін у податковій політиці, використовуючи сучасні методи податкового планування.

2.3. Виявлення та оцінка основних загроз податковій безпеці.

Основною причиною виникнення загроз податковій безпеці держави є податкові ризики. Під цим терміном розуміють ймовірність появи негативних наслідків для податкової системи країни, викликаних її недостатньо ефективною структурою та впливом зовнішніх і внутрішніх факторів. Важливо розрізнити поняття ризиків і загроз: ризики носять ймовірний характер і піддаються кількісній оцінці у разі їх реалізації; загрози ж є сформованими небезпеками, які, під впливом відповідних чинників, сприяють виникненню ризиків. На практиці вони часто взаємодіють, що призводить до втрат держави через недосконалу податкову політику.

Науковці виділяють кілька груп загроз податковій безпеці держави, серед яких: – загрози, пов'язані із невиконанням податкових зобов'язань, такі як високий рівень податкових злочинів і правопорушень; – правові загрози, зокрема непослідовність державної податкової політики, недосконалість у процесі експертної оцінки змін до законодавства з урахуванням економічної безпеки; – інституційні загрози, що включають недостатній рівень контролю над

надходженнями податкових платежів і зборів до бюджетів різних рівнів. Найчастіше в дослідженнях загрози та ризику групуються із позиції держави та платників податків. Однією із серйозних загроз для платників є високий рівень податкового навантаження. У разі збільшення фіскального тиску, можливість введення нових податків у майбутньому може створити несприятливі умови для соціально-економічного розвитку, зменшити обсяг податкових надходжень і стати причиною серйозніших викликів для податкової безпеки держави. Ще одним значущим фактором є низький рівень податкової культури. Основними причинами цього виступають недостатнє розуміння платниками важливості сплати податків для забезпечення економічного та соціального розвитку, високий рівень корупції в усіх ланках влади, зокрема у фіскальних органах, розчарування у нецільовому використанні бюджетних коштів владою, зловживання податковими пільгами та постійні зміни у податковому законодавстві. Невизначеність у трактуванні норм законодавства дедалі більше сприяє ухиленню платників від оподаткування доходів. Недосконалість законодавчої бази також ускладнює ефективну організацію збору податків і контроль за своєчасністю та повнотою їх сплати. Одним із наслідків недоліків податкового контролю є ризик фінансових втрат через накладення штрафів або адміністративних санкцій, передбачених законодавством за порушення відповідних норм. Значні збитки можуть виникнути і внаслідок кримінального переслідування за правопорушення, зазначені у Кримінальному кодексі України. Ці ризики стосуються не тільки осіб, що ухиляються від сплати податків, але й законослухняних підприємств, які сумлінно виконують свої податкові зобов'язання.

Висновки

Податки впливають на стан економіки, бюджетної системи, фінансове забезпечення органів місцевого самоврядування, від них залежить здатність держави виконувати свої функції.

Отже, податки як ресурсний фактор можуть бути для держави як засобом забезпечення безпеки, так і причиною посилення загроз і ризиків (скорочення податкових надходжень до бюджету). Податки та податкову політику слід розглядати як: ресурси та інструмент забезпечення економічної безпеки – з одного боку, і фактор ризику – з іншого.

Проведення системи аналізу діяльності платників податків у процесі управління податковими ризиками дає можливість на підставі економіко-математичних моделей здійснювати відбір суб'єктів господарської діяльності для податкового аудиту в автоматизованому режимі, що уможлиблюють мінімізацію впливу людського фактора при призначенні перевірки.

Мінімізація податкових ризиків є важливим аспектом управління підприємством, що допомагає знизити фінансові втрати і уникнути юридичних проблем. Виконання вказаних рекомендацій допоможе підприємству забезпечити прозорість своїх податкових процесів і уникнути негативних наслідків.

Через надмірне податкове навантаження платники податків свідомо вдаються до порушень податкового законодавства, прагнучи через зменшення об'єкта оподаткування ухилитися від сплати податків, передбачених податковим законодавством. Однак платникам доцільно перш за все намагатися законними шляхами зменшувати податкове навантаження, використовуючи існуючі податкові пільги та впровадивши систему податкового планування. Подальші наукові дослідження повинні передбачати розробку механізмів мінімізації податкових ризиків та вдосконалення податкового законодавства.

Тому важливим напрямом оптимізації діяльності щодо досягнення належного рівня податкової безпеки є активізація нормотворчої діяльності на всіх рівнях. Зокрема, необхідно розробити Концепцію законодавства у

економічній безпеці, у якій передбачити відповідні заходи із забезпечення податкової безпеки, Програму підготовки нормативно-правових актів, Програму заходів щодо забезпечення податкової безпеки, негайно здійснити узгодження між розробниками нормативних документів. Реалізація цих напрямів дозволить зміцнити правовий режим податкової безпеки держави. Ефективна стратегія податкової безпеки має базуватися на чіткому та логічному нормативно-правовому забезпеченні. Власне, оптимально побудована система нормативно-правового регулювання утворює основу системи забезпечення податкової безпеки держави.

З урахуванням зазначеного, суб'єкти господарювання мають змогу самостійно визначити та розрахувати основні критерії податкового контролю та уникнути або мінімізувати ризик надмірного податкового контролю, відповідно використавши зазначені показники в процесі управління податковими ризиками на підприємстві.

Реалізація внутрішнього контролю на підприємствах електронної комерції відбувається з визначеною керівництвом метою, ступінь досягнення якої і визначає ефективність контролю. Ефективність внутрішнього контролю на підприємствах електронної комерції повинна оцінюватись з використанням кількісних та якісних показників. Запропонована удосконалена методика оцінки якісних характеристик системи контролю на основі бальної оцінки значень контрольних параметрів дозволяє частково нівелювати вплив суб'єктивного чинника та надати їм кількісну оцінку. Завдяки цьому суб'єкт оцінки ефективності контролю може швидко порівнювати в часовому аспекті отримані результати. Перспективами подальших досліджень є застосування нових методів оцінки ефективності контролю, зокрема бенчмаркінгу.

У випадку реалізації зазначених ризиків та загроз держава недоотримує значну кількість грошових ресурсів, що негативно позначається як на податковій безпеці зокрема, так і на фінансовій безпеці держави в цілому, і засвідчує необхідність розробки ефективної політики управління фінансовою безпекою на всіх етапах. Джерела загроз податковій безпеці класифікують, виділяючи

найбільш вагомі: від стану національної економіки, державних фінансів, соціальних особливостей суспільства та інституціонального середовища до змін податкового законодавства,

рівнів тіньової економіки й податкового навантаження, ефективності адміністрування податків до низького рівня податкової культури, ухилення від сплати податків, рівня податкового боргу, збільшення витрат на сплату податків, корупції в податкових органах, зниження інвестиційної активності та інших.

Аналіз основних податкових ризиків, з якими стикається Група «Метінвест», виявляє складну та багатогранну картину, що значною мірою формується унікальним контекстом військового часу в Україні. Попри те, що «Метінвест» є одним з найбільших та найсумлінніших платників податків у країні, його операції постійно піддаються значному фіскальному тиску.

У сукупності ці ризики створюють парадоксальну ситуацію, коли держава, яка значною мірою залежить від податкових надходжень «Метінвесту» та інших великих промислових підприємств для підтримки своєї економіки під час війни, одночасно підриває їхню життєздатність через агресивні та непослідовні податкові практики. Це може призвести до довгострокових негативних наслідків для української економіки, обмежуючи її здатність залучати інвестиції та розвивати високотехнологічну переробку.

Для «Метінвесту» це означає необхідність застосування комплексної стратегії управління ризиками, яка виходить за рамки традиційного податкового комплаєнсу. Вона повинна включати активну юридичну оборону, стратегічне управління грошовими потоками в умовах обмеженої ліквідності та постійну адвокацію за більш передбачуване та справедливе податкове середовище в Україні.

Механізми податкового контролю та адміністрування для "Метінвесту" в Україні є ефективними у забезпеченні значних податкових надходжень до бюджету, що підтверджує його статус одного з ключових платників податків. Однак, з точки зору зручності, прозорості та передбачуваності для самого

платника податків, є значні резерви для вдосконалення. "Метінвест" стикається із загальноукраїнськими проблемами податкового адміністрування, такими як нестабільність законодавства, складність процедур та високе адміністративне навантаження. Подальша оптимізація повинна бути спрямована на спрощення адміністрування, підвищення стабільності та передбачуваності податкової політики, а також на зменшення фіскального тиску, що дозволить великим платникам податків ефективніше розвиватися та сприяти економічному зростанню.

Оцінка ефективності діючих механізмів податкового контролю та адміністрування в Україні свідчить про наявність як певних досягнень, особливо у сфері цифровізації та впровадження сучасних інструментів (як-от ризик-орієнтований підхід), так і значних системних проблем, які потребують невідкладного вирішення. Нестабільність законодавства, проблеми із застосуванням окремих контрольних процедур, значна частка тіньової економіки та необхідність подальшого підвищення якості взаємодії з платниками податків є основними викликами. Успішна реалізація запланованих реформ, зокрема в рамках Національної стратегії доходів, імплементація найкращих міжнародних практик та забезпечення верховенства права є ключовими умовами для підвищення ефективності податкового адміністрування, що, у свою чергу, сприятиме зміцненню фінансової спроможності держави та створенню більш сприятливого середовища для ведення бізнесу в Україні.

Ефективність діючих механізмів податкового контролю та адміністрування в Україні демонструє дуальний характер. З одного боку, спостерігається прогрес у сферах цифровізації, впровадження ризик-орієнтованих підходів та стратегічного планування реформ. Ці заходи сприяють покращенню сервісу для платників та потенційно підвищують прозорість процесів. З іншого боку, залишаються системні проблеми, пов'язані з недосконалістю законодавства, проблемами у застосуванні окремих контрольних процедур (як-от блокування податкових накладних), недостатньою

ефективністю стягнення донарахованих сум та існуванням значної тіньової економіки.

Тінізація стає закономірною відповіддю економіки на посилення податкового тиску. Найбільшими схемами зловживань у сфері оподаткування є: виплата заробітної плати “у конвертах”, порушення митних правил, контрабанда та корупція на кордоні; не вдалося подолати проблеми з уникненням від сплати ПДВ, “скрутками” та конвертаційними центрами. Доповнюють негативний вплив на стан податкової безпеки зволікання з ліквідацією неефективної податкової міліції, низька розслідуваність податкових злочинів, кадрова турбулентність у фіскальних органах, запізнілий старт Бюро економічної безпеки України.

Список використаних джерел

1. Артюх О.В. Внутрішній контроль на конкурентоспроможному підприємстві: проблеми визначення /Артюх О.В. Албу Н.М.// Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського 2015. №7 С. 780-784. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8311>
2. Бойко І. Метінвест Ахметова наростив виробництво сталі, попри зупинку шахти у Покровську, - звіт. *unian.ua*. 13.05.2025. URL: <https://www.unian.ua/economics/other/metinvest-ahmetova-narostiv-virobnictvo-stali-popri-zupinku-shahti-u-pokrovsku-zvit-13006803.html>.
3. Виклюк М.І. Податкова безпека: дуалістичність економічної природи трактування змісту основних характеристик / М. І. Виклюк, В. В. Гресик // Інноваційна економіка. 2013. № 5. С. 242-246. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/inek_2013_5_62
4. Вітлінський В. В. Джерела і види податкових ризиків, їх взаємозв'язок / В. В. Вітлінський, О. М. Тимченко // Фінанси України. 2007. № 3. С. 132–139. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fu_2007_3_16
5. Голіков С. С. Податкова складова фінансової безпеки України. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2017. Вип. 25. Ч. 2. С. 122–125. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkhdu_en_2017_25%282%29__28
6. Голіков С. С. Сутність податкової безпеки. Економіка та держава. 2015. № 3. С. 130-136. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecde_2015_11_36
7. Бригінець О. О. Актуальні питання правового забезпечення податкової безпеки України. Економіка. Фінанси. Право. 2021. № 2. С. 13–15. URL: <https://doi.org/10.37634/efp.2021.2.3>
8. Ефективність системи внутрішнього контролю та порядок її визначення - Основи аудиту - Підручники для вузів онлайн https://pidru4niki.com/12800528/buhgalterskiy_oblik_ta_audit/efektivnist_sistemi_vnutrishnogo_kontrolyu_poryadok_viznachennya
9. Загрози та ризики податкової безпеки держави URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/01/78.pdf>

10. Зручні переваги подання звітності через Електронний кабінет платника URL: <https://nvp.tax.gov.ua/media-ark/news-ark/print-530390.html>
11. Іванишина О. С., Прокопенко І. А., Панура Ю. В. Удосконалення податкової системи як фактор підвищення фінансової безпеки держави. Ефективна економіка. 2021. No 4. URL: <https://www.tax.gov.ua/media-tsentr/novini/407585.html>.
12. Іщенко В.В. Податкова складова фінансової безпеки держави / В.В. Іщенко // Вісник економіки транспорту і промисловості. 2012. № 37. С. 35–40. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vetp_2012_37_8
13. Колісніченко К. В. Основні характеристики податкових ризиків / К. В. Колісніченко // [Електронний ресурс]. / Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/aprer_2011_7%282%29__59
14. Лісовий Г. Система загроз податковій безпеці: постановка проблеми. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2016_1_28
15. Максімова В. Ф. Формування критеріїв якості внутрішнього контролю / В. Ф. Максімова, Н. М. Ковальова, Є. В. Шляхов // Вісник соціально-економічних досліджень. 2012. Вип. 4. С. 216-223. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vsed_2012_4_34
16. «Метінвест» отримав \$1,15 млрд збитку у 2024 році через зупинку Покровськвугілля URL: <https://gmk.center/ua/news/metinvest-otrimav-1-15-mlrd-zbitku-u-2024-roci-cherez-zupinku-pokrovskvugillya/>
17. Михальчишина Л. Г. Оцінка ефективності діяльності служби внутрішнього аудиту / Л. Г. Михальчишина, Л. Маловічко // Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки). 2014. № 2. С. 144-148. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znptdau_2014_2_33
18. Нападовська Л.В. Внутрішньогосподарський контроль в ринковій економіці: [монографія]. – Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2000. 224 с. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2564>

19. Основні податкові ризики підприємства | Think brave URL: https://biz.ligazakon.net/analytics/227546_osnovn-podatkov-riziki-pdprimstva
20. Податкова безпека як складова фінансової безпеки країни, Податкова безпека: її сутність, значення та рівні - Управління фінансовою безпекою економічних суб'єктів - Підручники для вузів онлайн https://pidru4niki.com/78201/finansi/podatkova_bezpeka_skladova_finansovoyi_bezpeki_krayini
21. Податковий ризик: сутність, види та методи його визначення - Управління фінансовою безпекою економічних суб'єктів - Підручники для вузів онлайн https://pidru4niki.com/78202/finansi/podatkoviy_rizik_sutnist_vidi_metodi_viznachennya
22. Про основні види податкових ризиків URL: <https://lv.tax.gov.ua/media-ark/local-news/894010.html>
23. РИЗИКИ І ЗАГРОЗИ ПОДАТКОВОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ ТА МЕТОДИ ЇХ НЕЙТРАЛІЗАЦІЇ /URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ptmbo_2016_2-3_13
24. Цимбалюк І. О. Податкова безпека в системі фінансової безпеки держави. Стратегічне управління національним економічним розвитком : монографія : в 2 т. / за ред. О. В. Кендюхова. Донецьк, 2013. Т. 2. С. 13–23
25. Що таке система управління податковими ризиками (комплаєнс-ризиками)?URL: <https://lv.tax.gov.ua/media-ark/local-news/871860.html>
26. Щодо основних нововведень у податковому законодавстві з 1 січня 2025 року URL:<https://tax.gov.ua/en/new-about-taxes--news-/858588.html>
27. Які основні види податкових ризиків – пояснення ДПС / В Україні / Судово-юридична газета URL: <https://lv.tax.gov.ua/media-ark/local-news/879231.html>
28. Яловий Г. К. Податкова політика в контексті забезпечення економічної безпеки підприємства / Яловий Г. К., Іваницька О. В., Костюк А. // Економічний вісник НТУУ «КПІ». URL: <https://economy.kpi.ua/uk/node/371>